

„Wózek” — prototyp („Niech szesznią artyści”, 1985)

- Autor Tadeusz Kantor
- Wymiary wysokość: 97 cm, długość: 122 cm, szerokość: 75 cm
- Numer inwentarzowy CRC/VII/328/1-3
- Muzeum [Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka](#)
- Tematy [teatr](#), [znane postaci](#), [ciało](#), [śmierć](#)
- Technika [polichromowanie](#), [kucie](#)
- Materiał [metal](#), [drewno postarzone](#), [farba akrylowa](#)
- Prawa do obiektu Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka
- Prawa do wizerunków cyfrowych © wszystkie prawa zastrzeżone, Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka
- Digitalizacja RPD MIK, projekt Wirtualne Muzea Małopolski
- Tagi [teatr](#), [Tadeusz Kantor](#), [Teatr Cricot 2](#), [3D](#), [dzieci](#), [pojazd](#), [© wszystkie prawa zastrzeżone](#)

Obiekt powstał do spektaklu Teatru Cricot 2 *Niech szesznią artyści*. Premiera spektaklu odbyła się w Alte

Giesserei w Norymberdze 2 czerwca 1985 roku.

Wózek stał się w spektaklu symbolem wspomnienia dzieciństwa. Czytamy w *Przewodniku* po spektaklu: „Idziemy ku przodowi w przyszłość, / równocześnie zagłębiając się w rejony / PRZESZŁOŚCI, czyli ŚMIERCI. (...) / Siedzę na scenie, / JA — rzeczywisty, lat 70... / nigdy już nie stanę się na nowo / chłopcem, gdy miałem 6 lat... / wiem o tym, ale pragnienie jest / nieprzeparte, / nieustanne, / napełnia całe moje istnienie... / W drzwiach zjawia się / **MAŁY ŻOŁNIERZYK** — dziecko / **JA — GDY MIAŁEM 6 LAT**, / na dziecinym wózek / (na moim wózek!)”. Idea wózka dzieciniego jako rekonstrukcji obiektu z własnej pamięci, a także postać chłopca pojawiły się w rozmyślaniach Kantora już w 1979 roku, w trakcie przygotowywania spektaklu *Wielopole, Wielopole*. W eseju *Miejsce teatralne* artysta tak opisał swój pomysł: „WÓZEK, na którym autor *Wielopola, Wielopola* jeździł, mając kilka zaledwie lat. / Maszyna pamięci. Z trudem rekonstruowane działanie jej mechanizmu przypominało gorzkie w smaku przywoływanie dzieciństwa we wspomnieniu. / Ze spektaklowych rozmyślań o Wielopolu pozostał tylko rysunek”. Artysta zarzucił jednak ten pomysł. Postać chłopca i powiązane z nim wspomnienia dzieciństwa są tematami stale powracającymi w twórczości teatralnej, malarskiej i rysunkowej Tadeusza Kantora.

Powrócił do niego w następnym, omawianym tu spektaklu. Idea *Wózka* była obecna w koncepcji spektaklu od samego początku. Twórca zastanawiał się, czy sam nie powinien na nim jeździć. Zdecydował się jednak na włączenie do obsady małego chłopca, który miał być nim, gdy miał 6 lat. Chłopiec na swym wózek-dreznicy pojawia się w spektaklu kilkakrotnie (postać grana była przez wówczas dziesięcioletniego Michała Gorczycę). Towarzyszy mu świta generałów z dziecinnych snów, zdarza mu się przewrócić wraz z wózek (szuka pomocy u matki). Jednak przede wszystkim obiekt ten obnaża działanie mechanizmu przypominania — ze szczątkowością odtwarzanych klisz, którym towarzyszą tęsknota i nostalgia oraz świadomość nieuchronnego przemijania. Bardzo istotna jest scena „Nauka jazdy”, w której następuje odpamiętywanie („przyzywanie”) konkretnej sceny z dzieciństwa — nauki jazdy na wózek. Nakładają się na siebie kolejne rwane klisze: postać mamy, która uczyła go tej czynności, bosa pięty i krótkie majteczki, sekwencja ruchów dłoni do przodu i do tyłu oraz tłumy krzyczące za chłopcem z zachwytem.

W drugiej połowie lat 80. Tadeusz Kantor stworzył rysunek przedstawiający zaznaczoną fragmentarycznie postać jadącą na takim samym wózek na tle zabudowań rynku Wielopola Skrzyńskiego, miejscowości, w której artysta się urodził, wychował i gdzie uczył się jeździć na wózek. Widzimy bosa stopy, zarysy dłoni, w jednej z nich kartka, z której wynika, że jest to wizerunek Tadeusza Kantora. Notując na niej niezwykle osobiste wyznanie, a jednocześnie deklarację swych uczuć, powrócił do lat swego dzieciństwa i momentu zabawy na swym ukochanym wózek. Na rysunku, podobnie jak w spektaklu, uwypukla się cykliczność egzystencji, skłanianie się do punktu, w którym wszystko się zaczęło.

Wózek-dreznica to obiekt na czterech kółkach z dyszlem i konstrukcją z siodełkiem. Pojazd wprawiano w ruch poprzez poruszanie dyszlem w przód i tył. Dla Kantora bardzo ważne było, aby *wózek* ten wyglądał identycznie jak z jego wspomnień. Obiekt był pod nadzorem artysty kilkakrotnie udoskonalany, poprawiany — według wzorca zakodowanego w pamięci.

Opracowanie: Małgorzata Paluch-Cybulska (Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka), © wszystkie prawa zastrzeżone

Zobacz również: [spektakl *Niech szczeną artyści*](#)

„Niech szczeną artyści”

Skąd się wzięła nazwa spektaklu?

Podczas wernisażu w Galerie de France w 1983 roku Kantor spotkał się z Gerhardem Schmidtem (właścicielem jednej z najznamienitszych galerii w Norymberdze), który przekonywał go do

przygotowania projektu artystycznego związanego z przypadającą wówczas 450. rocznicą śmierci Wita Stwosza. Kantor nie podchodził entuzjastycznie do powyższego pomysłu, jednak dał wyraz swojej fascynacji gwoździem, którym prawdopodobnie przebito policzki autora ołtarza w Bazylice Mariackiej. Historia wybitnego artysty, który związał się nie tylko z Krakowem, ale przede wszystkim z Norymbergą, była dla niego przykładem doskonale ilustrującym tezę, zgodnie z którą artyści są ofiarami społeczeństwa.

W rozmowę dwóch panów włączyła się właścicielka galerii, Catherine Thieck, przytaczając pewne egzemplum — gdy podczas remontu kamienicy postanowiła zamontować dodatkowe drzwi zwiększające bezpieczeństwo dzieł sztuki zdeponowanych w galerii, zmuszona była uzyskać zgodę wszystkich współlokatorów budynku. Jedną z megier (kłótliwych kobiet lekkich obyczajów) obecnych na spotkaniu, która nie podzielała entuzjazmu, a także argumentów Catherine Thieck, wyrażając swoje oburzenie „irracjonalnym pomysłem”, wykrzyknęła: „Niech szeszna artyści!”. Kantor podchwycił te słowa, wykorzystując je jako tytuł spektaklu, który mimo początkowych wątpliwości zgodził się zrealizować.

Opracowanie: Redakcja WMM,

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/).

Zobacz:

[„Pręgiere” \(„Niech szeszna artyści”, 1985 r.\)](#)

[Wózcerek — „Wózcerek” — prototyp \(„Niech szeszna artyści”, 1985 r.\)](#)

[„Drzwi” \(„Niech szeszna artyści”, 1985 r.\)](#)

Tagi: [Tadeusz Kantor, teatr, Teatr Cricot 2, Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka, licencje Creative Commons](#)